

ANMELDELSER

De danske Enkeltgravskulturer.

P. V. Glob: Studier over den jyske Enkeltgravskultur. København 1945. (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1944).

Et af dansk Arkæologis mærkeligste Resultater er Paavisningen af, hvorledes et fremmed Folk engang i Stenalderen vandrer ind i Jylland, bosætter sig i Halvøens sydlige og vestlige Strøg og senere ved Sammensmeltning med andre Stammer kommer til at danne Grundlaget for det danske Folk. Dette Fremmedelement er knyttet til den saakaldte jyske Enkeltgravskultur. Først relativt sent blev man klar over dens Særstilling i dansk Oldtid. I 1898 fremlagde Sophus Müller i en mønstergyldig Afhandling Resultaterne af en lang Række systematiske Undersøgelser i Jylland og kunde herved give en fuldstændig Karakteristik af den nye Kultur. Men efterhaanden som beslægtede Grupper dukkede op rundt om i snart sagt hele Europa, og de danske Fund stadig øgedes, meldte Ønsket sig om en fornyet Behandling. De fleste Forskere, der beskæftigede sig med disse Forhold, tillagde det uden Sammenligning bedst ordnede og meget rige danske Stof særlig Betydning, og snart blev den fornyede Bearbejdelse af det en af dansk Forsknings største Forpligtelser. Gennem Museumsinspektør, Dr. phil. P. V. Globs Disputats er denne Forpligtelse indløst paa den smukkeste tænkelige Maade.

Arbejdet er formet som en Række Studier over det efterhaanden imponerende danske Materiale, desværre uden at der samtidig har været Lejlighed til at fremlægge det i monografisk Form. Hele Behandlingen kan derfor for uindviede virke noget tør og saglig, men ved Siden af de noget specielle Afsnit om Oldsagers og Gravformers Typologi er der levnet Plads til saa meget kulturhistorisk Stof, at Bogen fortjener Udbredelse ogsaa uden for snævre Fagkredse. Et instruktivt Billedmateriale og et klart Sprog letter dog Adgangen til selv de strengt videnskabelige Kapitler. Og desuden glæder man sig over, at Forfatteren i den

uundgaaelige Polemik har valgt en kortfattet og yderst tiltalende Form.

Efter en kort historisk Oversigt, hvor der bl. a. peges paa, at Opdagelsen af Enkeltgravene skal føres tilbage paa to jyske Amatør-Forskere, følger en meget udførlig Gennemgang af Kulturens enkelte Oldsagstyper. Størst Interesse har her Stridsøkser og Lerkar. I Hovedsagen følger Glob Sophus Müllers gamle Gruppering, men viderefører og findeler den stærkt. Gennem en Række Typetavler udskilles saaledes blandt Økserne 11 Typer, hver med en hel Del Undertyper; tilsvarende behandles Lerkar og andre Oldsagsformer. Ved første Øjekast kan en saa fin, ja næsten pedantisk Inddeling synes unødvendig, navnlig naar kun et mindre Antal af alle Undertyperne bruges til videre Slutninger. Men Systemet har ogsaa sine Fordele. Eksempelvis er Økse-materialet meget svært tilgængeligt, og en Inddeling foretaget af en Forsker, der som Glob er fuldstændig inde i Stoffet, og som har arbejdet med det gennem en Aarrække, vil faa den største Værdi for videre Studier. Ønsker man nemlig at foretage Under-søgelser over tilsvarende Økser i Udlandet eller over en bestemt Type, som maaske ikke er behandlet særskilt i det foreliggende Arbejde, har man gennem Typetavlerne og de ledsagende Kort den lettest mulige Adgang hertil uden at være nødsaget til at gaa til Originalmaterialet.

En enkelt af Oldsagsformerne kunde der dog være Grund til at ofre et Par Ord paa. Det er den tosidede, spidsnakkede Huløkse, som Glob behandler paa lige Fod med alle de ægte Enkeltgravs-typer, og som man derfor let kan faa Indtryk af virkelig hører herhen. Dette er dog paa ingen Maade sikkert, hvad ogsaa Glob's egne forsigtige Udtalelser ved nærmere Eftersyn tyder paa. Tvært-imod kan man paa Grundlag bl. a. af et Par Fund (nævnt i Bogen) vise, at de spidsnakkede Huløkser tilhører Tiden før det østlige Enkeltgravsindslag, idet de forekommer i rene, sydvest-jyske Megalitfund, der endog maa være ældre end eller samtidig med Undergravstids Begyndelse. Der er saaledes kun Sandsynlighed for den ene af de Muligheder, Glob opstiller, nemlig at disse Økser hører til Megalitkulturen og er kommet til Landet med Walternienburg-Indslaget ved Begyndelsen af Blandebjerg-Tid.

Meget værdifuldt er Kapitlet om Høje og Grave; ganske særlig kommer det frem, hvilken Fylde af Oplysninger der kan hentes fra det hidtil ubearbejdede Stof. Undersøgelsen omfatter baade egentlige Enkeltgrave og forskellige Træ- og Stenkister, der først kommer i Brug senere hen, og som skyldes de yngre, øst-danske Paavirkninger. Vigtig er Paavisningen af Anlæg, hvis

Plan stemmer overens med mellem- og østeuropæiske Kammergrave.

I det følgende Afsnit diskuteres Oprindelse og Afstamning. Glob følger her den gængse danske Opfattelse, at Enkeltgravkulturerne er fremmede i vort Land, og behandler klart og overskueligt de mange forskellige Meninger, som i denne Forbindelse er fremsat navnlig af udenlandske Forskere. Videre gives der et kort Overblik over alle de beslægtede Grupper i Europa, hvorunder der fremsættes den vigtige — og sikkert rigtige — Antagelse, at der inden for de fleste større Kulturgrupper kan udskilles en Række ældste Former, som indbyrdes kommer hinanden saa nær, at man har Lov til at antage et oprindelig fælles Hjemsted for alle disse Folk. Og dette kan man med Glob næppe søge andetsteds end i Sydøsteuropa og tilstødende Dele af Asien. Herfra skulde saaledes i sidste Omgang ogsaa de danske Enkeltgravfolk være udvandret. I et sidste Kapitel ridses endelig nogle kulturhistoriske Linier op, hvorunder Forf. behandler selve Indvandringen, Forholdet til den oprindelige Befolkning, de nye Folks Bopladser og deres Næringsveje.

Særlig Interesse knytter der sig til, hvad Glob sammenfatter under Betegnelsen den østdanske Enkeltgravkultur. Selv om en stor Del af dette Stof er spredt rundt om i Bogen og kan være vanskeligt at samle for den uindviiede, ligger en af Arbejdets største Fortjenester paa dette Felt. Det er mange Aar siden, man lærte nogle faatallige Økser og Lerkar af Enkeltgravstype fra Øerne at kende, men først for en halv Snes Aar siden blev det under en samlet Behandling af Stoffet klart, at der her var Tale om en selvstændig Gren af Enkeltgravskulturerne med Rod i beslægtede nordvesttyske Grupper, men uden direkte Forbindelse med den jyske. Denne ødanske Enkeltgravkultur var karakteriseret af særlige Former for Vaaben, Arbejdsredskaber, Lerkar, Smykker og Grave og blev sikkert baaret af en selvstændig Folkegruppe. Glob paaviser imidlertid, at det samme Indslag gjorde sig gældende ogsaa i Jylland, endda i en saadan Grad, at hele den yngre jyske Enkeltgravkultur prægedes af det. Forf. vælger derfor med Rette at kalde det nye Indslag for østdansk i Stedet for som tidligere ødansk.

Ikke blot er denne utvivlsomt rigtige Antagelse af største Betydning, fordi den klarlægger mange dunkle Træk i den yngre jyske Enkeltgravkultur, men ogsaa fordi den understreger Styrken i det østdanske Indslag. Ved Klarlæggelse af Befolkningsproblemerne i Slutningen af Stenalderen og Ældre Bronzealder maa man i høj Grad tage denne Faktor med i Betragtning. Den Kul-

tur- og Folkeblandning, som finder Sted i denne Tid, har altsaa Rod i tre forskellige Elementer, det gamle Megalitfolk, det jyske og endelig det ødanske Enkeltgravsfolk. Megalitfolket spiller nu som før en stor Rolle i denne Forbindelse, men medens man tidligere var tilbøjelig til at lade den jyske Stamme indtage en lignende dominerende Stilling, synes det nu klart, at man i langt højere Grad skal have sin Opmærksomhed henvendt paa den østdanske. Kort efter dens Ankomst sætter den store Kulturblanding nemlig ind, og det maa skyldes dette Folks ligelige Spredning over Jylland og Øerne, at Kulturen i Dolktid faar et saa ensartet Præg over hele Landet. Tilmed synes det at være nært forbundet med metalbrugende Folk i Mellemeuropa, og selv om de første Kobbersager allerede havde fundet Vej til Norden før dets Ankomst, er det højst sandsynligt, at netop de nye Stammer aabnede for den brede og med Tiden stadigt voksende Metalstrøm, som til sidst lod Stenalderen gaa over i en regulær Bronzealder. Da Kulturf forholdene i Ældre Bronzealder og i Stenalderens sidste Periode i store Træk er ens, faar de nye Paavisninger selvagt ogsaa den største Interesse for den aktuelle Diskussion om Bronzealderfolkets Sammensætning, et Spørgsmaal, der vil blive berørt i Forbindelse med omstaaende Anmeldelse af »Danmarks Bronzealder«.

Paa et andet Punkt kan der dog være Grund til at tage Dr. Glob's Resultater op til fornyet Overvejelse. Det gælder Dateringen baade af den jyske og den østdanske Enkeltgravskultur i Forhold til Megalitkulturen. Nu er disse Spørgsmaal ret vanskelige og er ikke blevet lettere, efter at Forf. sikkert med Rette mener at maatte se bort fra en Del af de saakaldte Krydsfund, som hidtil har været anvendt i denne Forbindelse. Glob bestemmer det jyske Folks Ankomst ved at se paa det Tidspunkt, da Udviklingen afbrydes inden for de sydvestjyske Megalitbygder, og naar det Resultat, at »ældre Undergravstid maa begynde i Slutningen af ældre Jættestuetid (Troldebjergtid)«. Dette er vistnok vel tidligt, fordi ogsaa den følgende Fase af Jættestuetid (Blandebjergtid) — hvad Glob ikke angiver — er repræsenteret i de samme Egne og vel at mærke ved Oldsager i rent megalitisk Milieu (f. Eks. Dyssefund fra Terpling, Gørding Herred og Votivfund fra Vester Nebel, Skads Herred).

Videre sættes hele det østdanske Indslag til Bundgravstid, hvorved der paa Øerne bliver en mærkelig fundtom Tid mellem den kraftige Enkeltgravskultur i Bundgravstid og den stærkt enkeltgravspaavirkede Dolktid. Dette er Glob klar over, idet han (S. 208) anfører, at der mellem yngre Jættestuetid og Dolktid for hele

Landets Vedkommende maa indskydes en Periode, der omfatter Slutningen af Bundgravstid og Overgravstid. Men de eneste Fund fra Øerne, der kan henvises til en saadan Periode, er et enkelt retvægget Bæger og en Hellekiste, som begge lige saa vel kan være af regulære Dolktidsformer. Er Globs Dateringer af de yngre Enkeltgravsperioder rigtige, bringes der saaledes i høj Grad Uorden i vor relative Kronologi, uden at der samtidig gives noget Forslag til en Nyordning. Enten maa den østdanske Enkeltgravskulturs Typer som tidligere foreslaaet fordeles over baade Bundgravstid og Overgravstid, eller ogsaa maa Løsningen søges efter helt andre Linier.

Dr. Globs Studier af Enkeltgravskulturene i Danmark kendetegnes paa alle Omraader af Forfatterens overlegne Beherskelse af baade dansk og udenlandsk Materiale. Paa mange Punkter bringer Bogen friske Synspunkter og nye Ideer, uden at der nogetsteds er vejet af fra den strengt videnskabelige Linie. Den er et af de fineste arkæologiske Arbejder, som har set Lyset herhjemme i en lang Række Aar.

C. J. Becker.

Kultur og Folk i Danmarks Bronzealder.

H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder I—II. Nyt Nordisk Forlag. 1943—44.

Lige fra Oldtidsforskningens Barndom har Arkæologerne følt sig draget af den nordiske Bronzealder. Ved sit geniale Treperiode-system paaviste Christian Jürgensen Thomsen omkring 1818 først af alle, at der havde eksisteret en selvstændig Bronzealder, og siden har mange af Nordens betydeligste Forskere viet denne Tid en hel Række Arbejder. Snart var det vægtige, omfattende Studier, hvor Perioden gradvis blev udforsket og sat paa Plads i sin europæiske Sammenhæng; her vil Navne som Worsaae, Oscar Montelius og Sophus Müller staa til sene Tider. Og snart var det — navnlig i de senere Aar — Fremlæggelse af enkelte Fund som Solvognen, Lurerne, de mærkelige Egekistefund og en lang Række andre.

Men moderne Forskning kan ikke baseres alene paa enkelte Fund. Skal man have et virkeligt Billede af en Tids Kultur, maa der tages Hensyn til alt, hvad der er bevaret. Det maa være en af de vigtigste Opgaver for vor Tids Arkæologi at kunne bearbejde og fremlægge Oldtidens enkelte Afsnit paa en saadan Maade, at